

Říjen 2026

USA po 250 letech: Proměna americké moci a role ve světě

Martin Zeman

Shrnutí

Rok 2026, kdy si Spojené státy připomínají 250 let od přijetí Deklarace nezávislosti, představuje příležitost k hodnocení jejich postavení v globální ekonomice. Policy paper analyzuje současné postavení Spojených států a faktory jejich dlouhodobé ekonomické dominance. Současně upozorňuje na rostoucí fiskální rizika a sílící konkurenci Číny.

Hlavní body

- Spojené státy si nadále udržují postavení globálního ekonomického hegemonu.
- Největší konkurenční výhodou USA zůstává technologické lídrovství.
- Vedle konkurence Číny představuje klíčovou přehlíženou výzvu růst veřejného zadlužení.

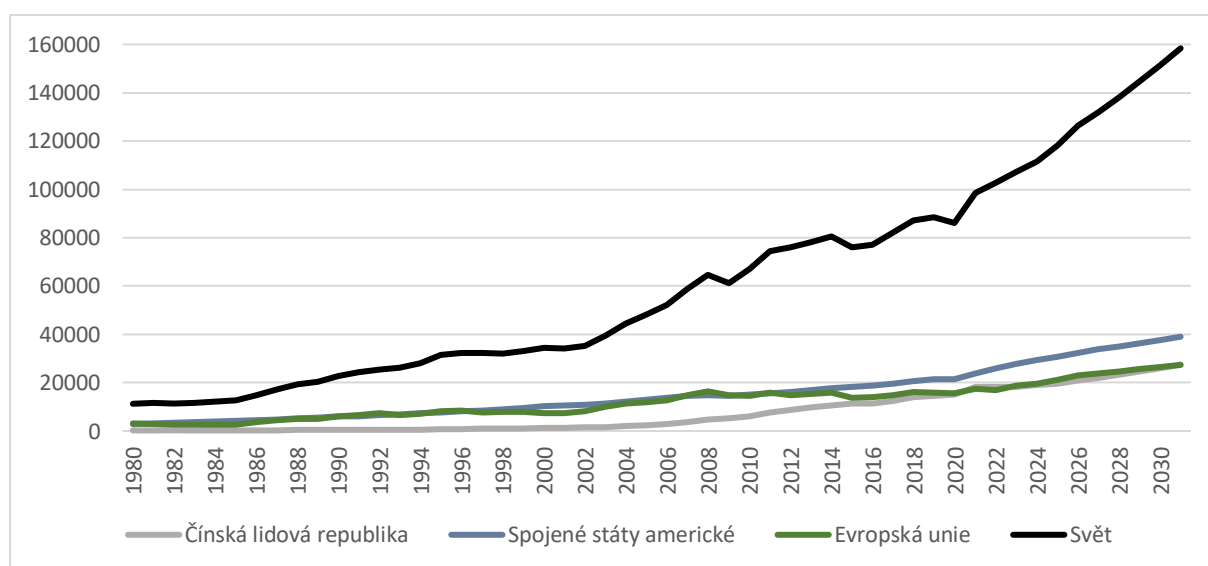
Rok 2026 je spojený s významným historickým výročím Spojených států amerických. Země oslavuje 250. výročí přijetí Deklarace nezávislosti z roku 1776. Čtvrt tisíciletí existence amerického státu představuje příležitost k hodnocení jeho postavení v mezinárodním systému. Z původních třinácti kolonií se Spojené státy staly největší ekonomikou světa, dominantní finanční mocností a jedním z hlavních hybatelů technologického pokroku. Současně však vstupují do druhé poloviny 20. let 21. století v období rostoucí konkurence Číny, vysokého veřejného dluhu a zásadních technologických změn spojených s rozvojem umělé inteligence.

USA jako největší ekonomika světa

Spojené státy americké jsou hlavní ekonomickou silou světa. Podle aktuálních projekcí dosáhne nominální HDP Spojených států v roce 2026 přibližně 32,4 bilionu USD, zatímco HDP Číny bude činit přibližně 20,9 bilionu USD a ekonomika Evropské unie přibližně 23,0 bilionu USD. Spojené státy tak samy vytvářejí zhruba 25,6 % světového HDP a jejich ekonomika bude přibližně o 55 % větší než ekonomika Číny a o více než 40 % větší než ekonomika celé Evropské unie. Navíc očekávaný růst HDP pro tento rok je ve výši 2,3 %, a to je na poměry vyspělé ekonomiky nadále růst solidní.

Bez ohledu na to, že se podíl USA na světové ekonomice oproti druhé polovině 20. století částečně snížil v důsledku rychlého růstu Číny a dalších rozvíjejících se ekonomik, v dlouhodobém pohledu zůstává pozoruhodně stabilní. Od 80. let se jejich podíl na světovém nominálním HDP pohybuje převážně v rozmezí 23 až 29 %, přičemž ani vzestup Číny nevedl k zásadnímu oslabení jejich relativní ekonomické váhy. Samotný přibližně čtvrtinový podíl na světové ekonomice si USA udržují již více než čtyři desetiletí. (IMF, 2026)

Graf č. 1: Vývoj velikosti ekonomik (běžné ceny, mld. USD)

Zdroj: IMF, 2026

Význam Spojených států však nelze měřit pouze samotnou velikostí ekonomiky. Jejich hlavní konkurenční výhodou na globálním poli je vzhledem k počtu obyvatel vysoká produktivita práce, rozvinutost kapitálových trhů, kvalita institucí a schopnost dlouhodobě přitahovat investice, talentované pracovníky a inovace z celého světa. Americká ekonomika stojí na unikátním propojení špičkových univerzit, výzkumných center, rizikového kapitálu a technologických firem, které vytvářejí prostředí podporující vznik nových technologií.

Jak ve své zprávě uvádí Mario Draghi (2024), přibližně 70 % rozdílu v růstu HDP na obyvatele mezi Evropskou unií a Spojenými státy v posledních desetiletích lze vysvětlit právě rychlejším růstem produktivity práce v USA. Americká ekonomika tak dokázala i v prostředí stárnoucí populace a postupného zpomalování růstu pracovní síly zvyšovat svou výkonnost rychleji než většina ostatních vyspělých ekonomik. Hlavním zdrojem rostoucí mezery v produktivitě mezi Spojenými státy a Evropskou unií byl především sektor informačních a komunikačních technologií, který těžil z vyšších investic do inovací, silnějšího propojení výzkumu se soukromým sektorem a rychlejší adopce nových technologií. Pokud je však vliv sektoru ICT z analýzy vyloučen, ukazuje se, že růst produktivity ve Spojených státech a Evropské unii byl v ostatních částech ekonomiky relativně podobný. Rozdíl ve výkonnosti obou ekonomik tak z velké části vychází ze schopnosti USA vytvářet a komercializovat technologické inovace rychleji než jejich evropské konkurenti.

Technologické lídrovství a umělá inteligence

Právě schopnost vytvářet nové technologie a následně je úspěšně komercializovat představuje jeden z hlavních rozdílů mezi ekonomicky úspěšnými zeměmi a skutečnými globálními lídry. Spojené státy v této oblasti dlouhodobě vynikají. V první šedesátce největších společností světa podle tržní kapitalizace tvoří americké firmy přibližně čtyři pětiny všech podniků, zatímco firmy z Evropské unie jsou zastoupeny pouze jednotlivě a čínské společnosti se mezi absolutní světovou špičkou prakticky nevyskytují. (stocktitan.net, 2026) Ještě důležitější než samotná velikost těchto společností je však jejich oborové zaměření. Zatímco mezi nejhodnotnějšími americkými firmami dominují společnosti působící v oblasti digitálních technologií, polovodičů, cloudových služeb a umělé inteligence, řada evropských ekonomik se opírá především o tradiční průmysl nebo spotřební luxusní zboží.

Nejdůležitějším technologickým tématem současnosti je umělá inteligence. Rozvoj generativní AI vyvolal novou investiční vlnu do datových center, výpočetního výkonu, cloudové infrastruktury a výroby polovodičů. Firmy jako Nvidia, Microsoft, OpenAI, Alphabet či Meta se staly hlavními aktéry této transformace a současně patří mezi největší příjemce nového investičního kapitálu. V mnoha ohledech lze současný rozvoj umělé inteligence přirovnat k nástupu internetu v 90. letech, který zásadně změnil fungování ekonomiky a vytvořil nová odvětví i podnikatelské modely. Dějištěm této transformace jsou USA.

Význam umělé inteligence však spočívá především v jejím potenciálním dopadu na produktivitu práce. Zatímco předchozí technologické revoluce často automatizovaly rutinní manuální činnosti, moderní systémy umělé inteligence mohou zvyšovat produktivitu v profesích založených na práci s informacemi, analýze dat, programování nebo administrativní činnosti. Právě schopnost rozšířit technologický pokrok do širokého spektra ekonomických činností je jedním z důvodů, proč je AI považována za možný zdroj dalšího významného růstu americké ekonomiky.

Technologické lídrovství má zároveň významný geopolitický rozměr. Spojené státy i Čína považují umělou inteligenci, polovodiče a pokročilé výpočetní systémy za strategická odvětví, která budou určovat budoucí ekonomickou i vojenskou sílu států. Současná soutěž v oblasti umělé inteligence proto není pouze konkurencí jednotlivých firem, ale stále více také součástí širší geopolitické rivality mezi oběma mocnostmi. Ačkoli lze hospodářské politice prezidenta Trumpa v mnohém oponovat, orientace na technologický sektor patří mezi její nejvýraznější priority.

Technologické lídrovství však nevzniká samo o sobě. Základním předpokladem inovací je kvalitní lidský kapitál a právě v jeho získávání a rozvoji jsou Spojené státy dlouhodobě o krok vpředu. Dokážou totiž dlouhodobě přitahovat talentované odborníky z celého světa. Nejvýznamnější americké technologické

firmy, univerzity i výzkumná centra zaměstnávají vysoký podíl zahraničních vědců, inženýrů a podnikatelů. Podle žebříčku QS World University Rankings 2027 se přibližně čtvrtina ze sta nejlepších univerzit světa nachází ve Spojených státech. Univerzity jako MIT, Stanford University, Harvard University, University of California, Berkeley nebo University of Pennsylvania patří mezi světovou elitu a současně představují klíčový zdroj výzkumu, technologických inovací a lidského kapitálu (QS World University Ranking, 2026). Kombinace technologické infrastruktury, přístupu ke kapitálu a globálního trhu talentů vytváří inovační ekosystém, který je mimořádně obtížné napodobit.

Dominance dolaru

Navíc Spojené státy mají historickou výhodu, o které se málo diskutuje. Spojené státy disponují tzv. „exorbitantním privilegiem“, tedy schopností financovat svou spotřebu, investice a veřejný dluh prostřednictvím měny, kterou využívá celý svět. Žádná jiná měna dnes nemá v globálních financích postavení srovnatelné s americkým dolarem.

Právě dolar je dominantní rezervní měnou světových centrálních bank, hlavní měnou většiny mezinárodních obchodních transakcí a klíčovou měnou světových kapitálových trhů. Díky tomu existuje dlouhodobě vysoká globální poptávka po amerických státních dluhopisech a dalších dolarových aktivech. Postavení dolaru je navíc posilováno velikostí americké ekonomiky, důvěrou v americké instituce, právním státem, hloubkou a likviditou amerických finančních trhů.

Federální vláda si v důsledku tohoto dominantního postavení může půjčovat ve vlastní měně a financovat rozsáhlé rozpočtové schodky za výrazně výhodnějších podmínek než většina ostatních zemí. Americké státní dluhopisy jsou navíc nadále považovány za jedno z nejbezpečnějších aktiv na světě.

Význam dolaru však přesahuje oblast veřejných financí. Většina mezinárodního obchodu s ropou, zemním plynem, průmyslovými komoditami i řadou finančních produktů je stále denominována v amerických dolarech. Dominantní postavení dolaru zároveň poskytuje Spojeným státům významný geopolitický nástroj. Kontrola nad klíčovými prvky mezinárodního finančního systému umožňuje americké vládě efektivně využívat finanční sankce jako součást zahraniční politiky a ovlivňovat chování států, podniků i finančních institucí po celém světě.

V posledních letech se objevují debaty o tzv. dedolarizaci. Země sdružené v uskupení BRICS i některé rozvíjející se ekonomiky usilují o vyšší využití národních měn v mezinárodním obchodě. Čína podporuje využívání jüanu v přeshraničních transakcích, Indie rozšiřuje obchodní vypořádání v rupiích a některé státy Perského zálivu hledají alternativní mechanismy plateb. Euro sice představuje druhou nejvýznamnější světovou rezervní měnu, avšak stále naráží na absenci plně integrovaného fiskálního rámce a společného trhu státních dluhopisů srovnatelného s americkým trhem. Čínský jüan je naopak omezen kapitálovými kontrolami, nižší transparentností finančního systému a omezenou důvěrou zahraničních investorů.

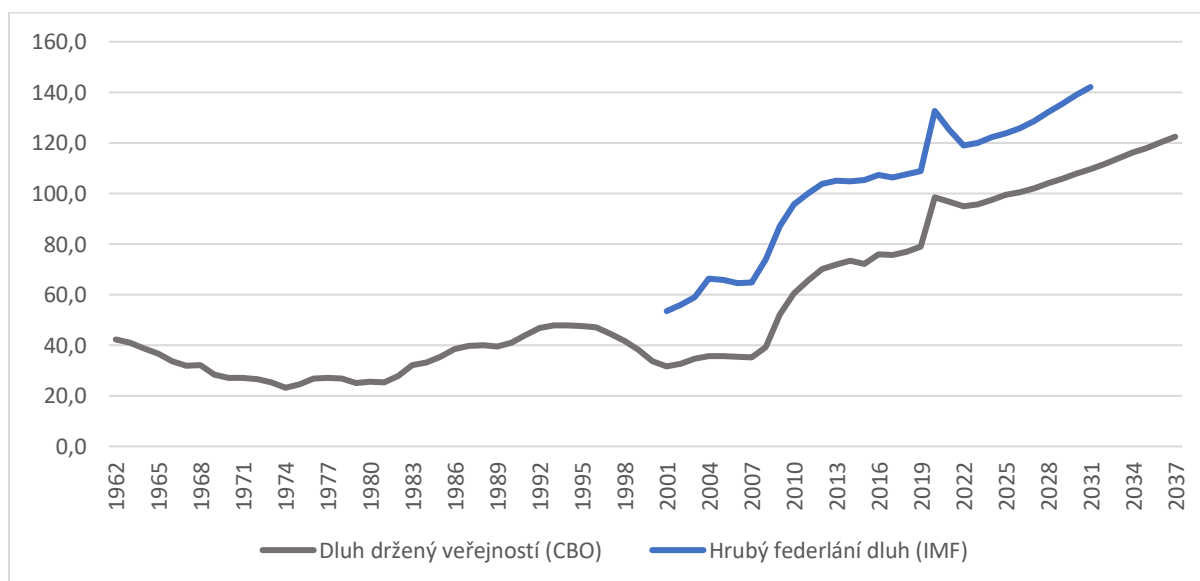
Výsledkem je, že dominance dolaru zůstává jedním ze základních pilířů americké ekonomické a geopolitické moci. Přestože lze v dlouhodobém horizontu očekávat postupné snižování jeho podílu na světových rezervách a mezinárodních transakcích, současný globální finanční systém je stále natolik propojen s americkou ekonomikou a finančními trhy, že žádná jiná měna v dohledné době nedisponuje předpoklady k převzetí jeho role.

Fiskální rizika

Přestože Spojené státy nadále profitují z dominantního postavení dolaru, tempo růstu veřejného zadlužení se v posledních desetiletích stalo jedním z nejvýznamnějších strukturálních problémů americké ekonomiky, o kterém se v Evropě téměř nediskutuje. Podle projekcí Congressional Budget Office (2026) měl federální deficit v roce 2026 původně dosáhnout přibližně 1,9 bilionu USD, resp. 5,8 % HDP, při federálních výdajích ve výši 7,4 bilionu USD a příjmech okolo 5,6 bilionu USD. Od zveřejnění základní prognózy se však fiskální výhled dále zhoršil. V srpnu 2026 Congressional Budget Office (2026) upozornil, že změny v obchodní a celní politice povedou ke zvýšení kumulativních deficitů v období 2027 až 2036 o dalších 0,9 bilionu USD oproti únorovým projekcím. Současně nové odhady naznačují, že deficit za fiskální rok 2026 by mohl dosáhnout závratných 2,1 bilionu USD.

Znepokojivější než samotná výše rozpočtového schodku je dlouhodobý trend, který můžeme sledovat ve vývoji zadlužení. Podle základního scénáře Congressional Budget Office vzroste dluh držený veřejností (Debt Held by the Public) z přibližně 100 % HDP v roce 2025 na 120 % HDP v roce 2036, což by představovalo nejvyšší úroveň v moderních dějinách Spojených států. Je však třeba upozornit, že tento ukazatel nezahrnuje veškeré závazky veřejného sektoru a není přímo srovnatelný s mezinárodní metodikou používanou International Monetary Fund (2026). Podle širšího ukazatele General Government Gross Debt, který umožňuje mezinárodní srovnání, dosáhne zadlužení Spojených států v roce 2026 přibližně 125,8 % HDP.

Graf č. 2: Zadlužení USA v čase (% HDP)

Zdroj: CBO, 2026; IMF, 2026

Za zhoršováním fiskální situace nestojí pouze hospodářské cykly nebo mimořádné události, ale především dlouhodobé strukturální faktory. Největší tlak, navzdory postupné migraci, vytváří stárnutí populace a s ním spojený růst výdajů na programy Social Security a Medicare. S rostoucím počtem důchodců a příjemců zdravotní péče se automaticky zvyšují mandatorní výdaje federální vlády. Tyto programy přitom patří mezi politicky nejcitlivější části rozpočtu, což výrazně omezuje prostor pro případné úspory.

Významným problémem se stávají také úrokové náklady na obsluhu dluhu. Po období mimořádně nízkých úrokových sazeb, které následovalo po globální finanční krizi, musí federální vláda refinancovat

stále větší objem dluhu za výrazně vyšší úrokové sazby. Podle projekcí CBO patří právě úrokové výdaje mezi nejrychleji rostoucí složky federálního rozpočtu.

Rostoucí zadlužení současně zvyšuje citlivost veřejných financí na budoucí ekonomické šoky. V případě hospodářské recese, výraznějšího zpomalení růstu nebo dalšího růstu úrokových sazeb by se fiskální prostor federální vlády mohl rychle zúžit. K ekonomickým rizikům se navíc přidává vysoká míra politické polarizace. Opakované spory o rozpočet, dluhový strop nebo podobu daňové politiky ukazují, že dosažení dlouhodobého konsenzu o stabilizaci veřejných financí bude stále obtížnější. Congressional Budget Office označuje dnes fiskální trajektorii za neudržitelnou. Budoucí hospodářské postavení USA proto nebude záviset pouze na jejich schopnosti inovovat a udržet technologické prvenství, ale také na schopnosti stabilizovat veřejné finance v prostředí stárnoucí populace a rostoucích úrokových nákladů.

Konkurence s Čínou

Nejvýznamnější geopolitickou a ekonomickou výzvou pro Spojené státy je rostoucí konkurence Čínské lidové republiky. Soupeření mezi oběma mocnostmi již dávno překročilo rámec mezinárodního obchodu a proměnilo se v komplexní rivalitu zahrnující ekonomiku, technologie, bezpečnost, finance i mezinárodní vliv. Zejména během administrativy prezidenta Donalda Trumpa byla a je tato rivalita stále častěji definována jako strategická soutěž o globální ekonomické a technologické prvenství. Trump opakovaně prezentoval Čínu jako hlavního ekonomického konkurenta Spojených států, který podle jeho názoru těží z nerovnováh v mezinárodním obchodě, technologických transferů a rozsáhlé státní podpory domácího průmyslu. Čínský vzestup je v této perspektivě chápán jako jedna z hlavních strategických výzev pro dlouhodobé zachování amerického hospodářského a geopolitického postavení. Současně je třeba zohlednit, že Čína přistupuje k ekonomickému rozvoji v odlišném institucionálním a kulturním rámci než západní demokracie. Čínské strategické plánování je tradičně založeno na dlouhodobém investičním horizontu a postupném naplňování rozvojových cílů prostřednictvím víceletých a dlouhodobých plánů.

Čína disponuje populací přesahující 1,4 miliardy obyvatel a během posledních tří desetiletí vybudovala největší průmyslovou základnu na světě. Dominantní postavení si vytvořila v řadě strategických odvětví, včetně výroby baterií, elektromobilů, solárních panelů či spotřební elektroniky. Zároveň se stala největším obchodním partnerem desítek zemí světa.

Přes značné úspěchy však Čína čelí rostoucím strukturálním problémům. Mezi nejvýznamnější patří stárnutí populace, nízká porodnost, krize realitního sektoru a zpomalování růstu produktivity. Tyto faktory postupně vyvolávají otázky ohledně dlouhodobé udržitelnosti čínského hospodářského modelu a potenciálu budoucího ekonomického růstu.

Do budoucna má strategický význam zejména oblast polovodičů. Moderní čipy jsou nezbytné pro fungování umělé inteligence, obranného průmyslu i pokročilé výroby. Spojené státy proto prostřednictvím exportních omezení usilují o omezení přístupu Číny k nejmodernějším technologiím. Významnou roli zde hraje také Taiwan, jehož firmy zajišťují podstatnou část světové produkce nepokročilejších polovodičů. Stále častěji se objevuje otázka, do jaké míry jsou Spojené státy schopny dosáhnout technologické soběstačnosti v oblasti polovodičů v případě výrazného narušení dodávek z Taiwanu. Tato debata zesílila zejména v souvislosti s geopolitickým napětím v Tchajwanském průlivu a úvahami o možných scénářích budoucího vývoje, na které opakovaně upozorňují i někteří představitelé technologického sektoru. Schopnost diverzifikovat výrobu polovodičů a přesunout část produkce na území Spojených států bude proto jedním z klíčových faktorů určujících jejich technologickou a ekonomickou bezpečnost v následujících desetiletích.

Závěr

Rok 2026, v němž si Spojené státy připomínají 250. výročí přijetí Deklarace nezávislosti, představuje vhodný okamžik k zamyšlení nad jejich postavením v globálním systému. Za čtvrt tisíciletí své existence se země proměnila z regionální mocnosti v největší světovou ekonomiku, lídra technologických inovací, správce dominantní světové měny a hlavního aktéra mezinárodního finančního systému. Přestože se mezinárodní prostředí mění a Spojené státy čelí rostoucí konkurenci Číny, jejich postavení zůstává mimořádně silné. Budoucnost amerického lídrovství však nebude určována pouze velikostí ekonomiky či vojenskou silou, ale především schopností udržet technologický náskok, transformovat inovace do růstu produktivity a současně zvládnout rostoucí fiskální nerovnováhy. Dvě stě padesát let po svém vzniku tak Spojené státy nestojí před otázkou, zda zůstanou globální velmocí, ale zda dokážou své dominantní postavení udržet i v podmínkách rostoucí geopolitické a technologické konkurence 21. století.

Z pohledu Evropy platí, že Spojené státy zůstávají jejím klíčovým a do značné míry nenahraditelným partnerem. Nejen v ekonomické oblasti, technologických inovacích a kapitálových trzích, ale také v oblasti vojenských kapacit, kulturního vlivu či energetické soběstačnosti nemá Evropská unie váhu srovnatelnou se Spojenými státy. Transatlantické partnerství tak zůstává jedním z hlavních pilířů prosperity, konkurenceschopnosti a bezpečnosti Evropy v podmínkách rostoucí geopolitické rivality 21. století.

Zdroje

- CONGRESSIONAL BUDGET OFFICE. The Budget and Economic Outlook: 2026 to 2036. Washington, D.C.: Congressional Budget Office, 2026. Dostupné z: <https://www.cbo.gov/publication/61882>
- CONGRESSIONAL BUDGET OFFICE. CBO's Updated Budgetary Projections of Tariffs as of July 31, 2026. Washington, D.C.: Congressional Budget Office, 2026. Dostupné z: <https://www.cbo.gov/publication/62704>
- DRAGHI, Mario. The Future of European Competitiveness. Brussels: European Commission, 2024. Dostupné z: https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en
- INTERNATIONAL MONETARY FUND. World Economic Outlook (April 2026): Real GDP Growth. Washington, D.C.: IMF, 2026. Dostupné z: https://www.imf.org/external/datamapper/profile/NGDP_RPCH@WEO/USA
- INTERNATIONAL MONETARY FUND. World Economic Outlook (April 2026): GDP, Current Prices. Washington, D.C.: IMF, 2026. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/USA/WEOWORLD/CHN/EU>
- INTERNATIONAL MONETARY FUND. World Economic Outlook (April 2026): General Government Gross Debt. Washington, D.C.: IMF, 2026. Dostupné z: https://www.imf.org/external/datamapper/GGXWDG_NGDP@WEO/USA?zoom=USA&highlight=USA
- QS QUACQUARELLI SYMONDS. QS World University Rankings 2027. London: QS, 2026. Dostupné z: <https://www.qs-topuniversities.cn/en/university-rankings/world-university-rankings/2027>
- STOCKTITAN. Largest Companies by Market Cap — September 2026. 2026. Dostupné z: <https://www.stocktitan.net/rankings/companies-market-cap>

Autor

MARTIN ZEMAN

Analytik

Martin Zeman vystudoval Národohospodářskou fakultu a Fakultu podnikohospodářskou na Vysoké škole ekonomické v Praze. Na VŠE také obhájil svou dizertační práci. Odborně se zabývá hospodářskou politikou, fiskální politikou a veřejnými financemi. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a publikuje komentáře v médiích. Několik let působil jako poradce ministryně a také v dalších institucích zabývajících se veřejnými financemi.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

www.politikaspolecnost.cz

+420 602 502 674

office@politikaspolecnost.cz